

Časopis
Společnosti
přátel starožitností

ROČNÍK 131

2/2023

Úcta k Panně Marii Pomocné na Sokolovsku

LUDEK KRČMÁŘ

Ludek Krčmář: *Devotion to Our Lady of Perpetual Help in the Sokolov Region*

The article's introduction summarises devotion to the Virgin Mary in the Sokolov region, with local Marian cults and sculptures and paintings commemorating famous pilgrimage sites in the Czech Republic and in Europe being mentioned. Reverence for Our Lady of Perpetual Help (Passau) is also very strong, and the various aspects of this devotion are briefly described. The second part of the article is a catalogue of places in the Sokolov region associated with Marian veneration in the form of the dedication of a sacred structure or individual copies of icon paintings. In conclusion, veneration of the iconographically distinct Our Lady Help of Perpetual Help to Christians is recalled.

Keywords: southwest Bohemia – Sokolov region – folk devotion – Our Lady Help of Perpetual Help – Plzeň Diocese – devotion – church – chapel – painting

Tak jako v jiných částech dnešního území plzeňské diecéze, i oblast Sokolovska¹ je protknuta mariánskou úctou, která vyvěrá ve slavných poutních místech, místech zvláštní zbožnosti, či jen jako připomínka ve venkovských kaplích.

Kraj je proslulý především úctou k jedné z nejstarších uctívaných mariánských soch na našem území, k Panně Marii Chlumské. Mariánská socha je rozhodně nejstarší uctívanou sochou v plzeňské diecézi. Na Sokolovsku je její úcta patrná na každém kroku. Její kopie nalezneme přímo v Chlumu Svaté Maří a v Lokti. Další kopie zdobily v minulosti svatyně v Horním Slavkově, Kostelní Bříze, Kynšperku nad Ohří a Louce. Dodnes existují Boží muka s jejím reliéfem v Kostelní Bříze. Sloup se sochou Panny Marie Chlumské existoval u Kaceřova. Její malba zdobí kostel v Krajkové a nově též kapličku nad Chlumem Svaté Maří. Lidové kopie sochy známe například ze zaniklých objektů v Kaceřově a Smolnici. Panna Marie Chlumská zdobí malbu na hornickém praporu z Muzea v Sokolově (kde najdeme též expoziční kopii sochy).

Socha Panny Marie Chlumské nebyla ovšem jedinou středověkou mariánskou sochou, které byla v tomto poutním místě prokazována úcta. V samotném kostele byla v úctě socha Madony a úcty poutníků se těšila i gotická socha Piety.

Další starobylý mariánský kult můžeme předpokládat (podle stáří soch a nepřímých indicí) v Horním Slavkově, kde byla v úctě středověká socha Panny Marie, která se po svém zničení dočkala uctívané barokní kopie (taktéž zničené). Socha Černé Madony z hradu Hartenberka je v úctě dodnes. Socha Madony z Kynšperka nad Ohří je středověkou kopií známé Doupovské Madony. Zaujme i gotická korunovaná socha Madony v Lokti či Madona z Oloví. Legendy naznačují středověkou mariánskou úctu ve Sněžné (Krčmář 2020, 8–10).

Období baroka sebou přináší další rozkvět mariánské úcty v podobě nových uctívaných soch a obrazů. Největší oblibu zde získala v tomto období socha Panny Marie Krásenské a z Krásna se stalo jedno z nejvýznamnějších poutních míst Sokolovska. Přímo z Krásna známe její tři devoční kopie, mramorový reliéf s legendou a obraz v nedaleké kapli. Další kopie byly vystaveny k účtě v Dolní Hluboké a Chodově. Socha Piety z Jindřichovic je spojena se zázračnou záchranou z plamenů kostela. Před ohněm byla uchráněna i socha Panny Marie v Sokolově.

Na Sokolovsku sehrály významnou úlohu v mariánské účtě i uctívané sochy či obrazy (jejich kopie) připomínající slavná poutní místa u nás i v Evropě. Velké oblibě se na Sokolovsku od druhé poloviny 19. století těšila, tak jako v jiných koutech plzeňské diecéze, především Panna Marie Lurdská (včetně zpodobnění lurdské jeskyně). Dnes například zdobí svatyně v Chlumu Svaté Maří, Kostelní, Krajkové, Kraslicích, Krásně, Kynšperku nad Ohří, Lomnici, Mezihorské, Oloví, Rotavě či Tatrovicích. V minulosti jí býval vyčleněn i prostor v Horním Slavkově, Nové Vsi a Smrkovci.

Úctu k Panně Marii Svatohorské prezentuje na Sokolovsku především kaple u Nadlesí. Její sošku najdeme v současné době i ve Sněžné, kde je součástí připomínky staré mariánské legendy.

Na Sokolovsku je možné připomenouti méně častá mariánská zpodobnění. Nezvěstný je obraz Panny Marie Dobré rady z Horního Slavkova. V chodovském kostele býval oltář Panny Marie Brněnské. V Lokti se nacházel obraz milostné sochy Panny Marie uctívané řádem křižovníků. Socha Panny Marie Altöttingské je dosud vystavena v Nové Vsi. Socha Panny Marie Růžencové byla zřejmě v oblibě v zaniklém Vranově. Od roku 2002 zdobí kostel v Rotavě kopie sochy Panny Marie Anzingské (Krčmář 2020, 10).

Na Sokolovsku byly velmi oblíbené i votivní mariánské sloupy.² Dosud můžeme obdivovat sloupy v Chodově, Krajkové, Kraslicích, Lokti a Sokolově. Fragment mariánského sloupu stojí v Hřebenech (samotná socha je v sokolovském muzeu). Některé z nich ovšem nepřečkaly dobu budování socialismu (Dolní Pochlovice) a několik mariánských sloupů v okolí Chlumu Svaté Maří známe už jen z historické ikonografie (Krčmář 2020, 10).

Podobně jako v Čechách i na Sokolovsko pronikl kult Panny Marie Pomocné (Maria Hilf). Jeho počátek je spjat s bavorským Pasovem, proto je též někdy nazývána Panna Maria Pasovská. Poutní místo je proslulé v celém křesťanském světě. Panna Maria Pomocná Pasovská patří mezi nejuctívanější mariánské obrazy. Doslova miliony reprodukcí obrazu se rozšířily po celém světě. Uctívaný milostný obraz v Pasově je verzí originálu obrazu Lucase Cranacha staršího z roku 1537, uctívaného od roku 1625 v kostele sv. Jakuba v Innsbrucku. Pasovská verze Cranachova obrazu byla vystavena k veřejné účtě roku 1622. V roce 1630 byla dokončena stavba poutního kostela Maria Hilf nad Pasovem. Úctě k obrazu přispělo i vítězství nad Turky u Vídně roku 1683. Největší počet poutí do Pasova byl v 18. století, silně byli zastoupeni i poutníci z Čech. Věřící hledali útočiště u obrazu Panny Marie Pasovské zvláště v době morových epidemií a válečných nebezpečí, přicházeli s voláním: „Maria, pomoz!“ – „Maria, hilf!“ Dalšími ohnisky úcty k Panně Marii Pomocné byly Mnichov a Vídeň. Obraz byl zároveň ve vděčné účtě habsburské císařské rodiny. Svátek Panny Maria Pomocné

(Pomocnice) byl zaveden roku 1814 papežem Piem VII., který jej stanovil na 24. květen (Koutecká 1992, 65–67; Štajnochr 2000, 238).

Panně Marii Pomocné bylo po celém světě zasvěceno mnoho kostelů, kaplí, v mnoha kostelích byla zřízeny oltáře Panny Marie Pomocné. Kopie, verze a reprodukce obrazu byly uctívány v řadě poutních míst, stovkách kostelů, kaplí, v klášterních, soukromých oratoriích i v domácnostech (Štajnochr 2000, 21–22, 239).

„Zobrazení Panny Marie Pomocnice zřetelně demonstruje Boží Dítě hledající pomoc v náruči Panny Marie. Konfigurace vychází z prototypu Eleúsa, Matky Boží Soustrastné, Slitovnice. Psychologická projekce potřeby pomoci, pomoci vyhledávané v náruči církve, Panny Marie bezpochyby přispěla k rozšíření kultu Panny Marie Pomocnice. Panna Maria Pomocnice se stala oblíbenou osobní patronkou.“ (Štajnochr 2000, 239).

Místa spojená s úctou k Panně Marii Pomocné

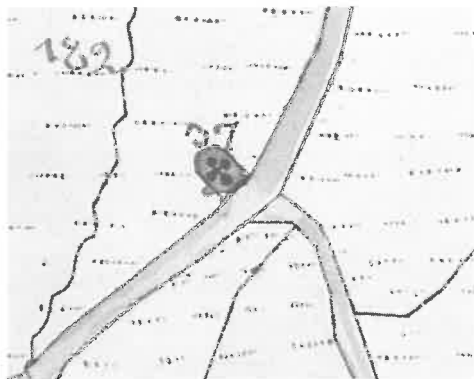
Regionálním poutním místem byla kaple Panny Marie Pomocné u **Libnova** při polní cestě do Krajkové. Jedná se o zajímavou barokní kapli s nikami se sochami (sv. Anna, sv. Jáchym a sv. Josef) ve štítech (*obr. 1*). Na oltáři byl ještě v padesátých letech 20. století umístěn reliéf Madony, dle pamětníků pocházel oltář z roku 1736. Podle datace jedné ze soch se uvažuje o vzniku kaple v roce 1749. Jinde se uvádí, že doba vzniku kaple je neznámá, a v roce 1738 ji nechal obnovit Jan Matyáš Mosch,

Obr. 1. Kaple Panny Marie Pomocné u Libnova. Foto L. Krčmář, 2020.

Obr. 2. Interiér kaple Panny Marie Pomocné u Libňova s obrazem Panny Marie Pomocné. Foto M. Valenčík, 2016 (Valenčík 2019 a).

Obr. 3. Kaple Panny Marie Pomocné v Rolavě na císařském otisku stabilního katastru z roku 1842. Převzato z [www. archivnimapy.cuzk.cz](https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=cioc&idrastru=B2_a_6C_6529-2_6). Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=cioc&idrastru=B2_a_6C_6529-2_6 [cit. 2023-07-02]

správce zámku Hartenberk. Kaple je uváděna jako poutní. Podle zakladatelské listiny se zde třikrát do roka konaly mše a ke kapličce se konalo i prosebné procesí. Kaple byla po roce 1945 úmyslně zničena, až v devadesátých letech minulého století byla provizorně zastřešena (Reichmann 1993, 80; Dvořák 2001, 42; Prokop – Smola 2014, 2014, 428; Valenčík 2019 a; Krčmář 2020, 68).³ Pozemek s kaplí patří obci Krajčová, která v letech 2015 až 2016 zorganizovala důkladnou opravu kaple.⁴ Kaple byla po

Obr. 4. Pozůstatky kaple Panny Marie Pomocné v Rolavě. Foto L. Krčmář, 2019.

Obr. 5. Zaniklá kaple Panny Marie Pomocné v Rolavě před rokem 1926 (Valenčík 2019c).

opravě slavnostně znovu posvěcena 25. června 2016 (Valenčík 2019 a). Dnes se v jejích útrokách nachází soška Panny Marie Lurdské a kopie *obrazu Panny Marie Pomocné* (obr. 2).

Obr. 6. Zaniklá kaple Panny Marie Pomocné v Rolavě před rokem 1927 (Valenčík 2019c).

Panna Maria Pomocná byla patronkou dvou dnes již zaniklých kaplí v **Rolavě**. První kaple při rozcestí byla postavena v letech 1826 až 1827 a někteří autoři uvádí její zasvěcení Panně Marii Pomocné. Farou patřila do Předbuze. Údajně neměla dlouhého trvání a zřejmě byla po několika desetiletích nahrazena novou kaplí, postavenou západněji. Její polohu zachycuje mapa stabilního katastru z roku 1842 (*obr. 3*). Neznámo kdy zanikla, celkové fotografie obce z první poloviny 20. století ji zřejmě již nezachycují (podle leteckého snímkování v roce 1952 už určitě nestála). Někteří autoři jí nepřiznávají existenci a údaje o jejím založení ztotožňují s onou druhou novou kaplí Panny Marie Pomocné v Rolavě. Její místo dodnes připomíná výrazný pahorek ze sesutého zdiva u silnice (*obr. 4*; Kotěšovec 2011, 176; Prokop – Smola 2014, 597; Valenčík 2019b; Krčmář 2020, 84–85).

Druhá novější dřevěná kaple Panny Marie Pomocné byla postavena zřejmě na konci 19. století vedle Gesellova hostince (*obr. 5*). Možná byla postavena jako náhrada

Obr. 7. Pozůstatky kaple Panny Marie Pomocné v Rolavě. Foto L. Krčmář, 2019.

Obr. 8. Původní podoba kaple Panny Marie Pomocné v Chlumu Svaté Maří. Soukromá sbírka. Reprofoto L. Krčmář, 2019.

za starší kapli Panny Marie Pomocné, položenou východněji. Původně se jednalo o obdélnou kapli s pravoúhle zakončeným presbytářem a sedlovou střechou. Hlavní vchod byl v boční stěně mezi dvojicí velkých, půlkruhově zakončených oken (*obr. 6*). Nejspíše z kapacitních důvodů byla ve dvacátých letech 20. století prodloužena její loď a kaple získala čistě obdélný půdorys. Po vysídlení německého obyvatelstva došlo k její likvidaci. Podle historického leteckého snímkování již v roce 1952 (spolu s hostincem) neexistovala. Dnes jí připomínají zachovalé obdélné kamenné základy (*obr. 7*; Prokop – Smola 2014, 597; Valenčík 2019c; Krčmář 2020, 85). Zasvěcení dvou rolavských kaplí Panně Marii Pomocné svědčí o její značné oblibě v této horské lokalitě.

Ve stínu slavné Panny Marie Chlumské byla zřejmě v **Chlumu Svaté Maří** v minulosti prokazována úcta i Panně Marii Pomocné, což dosvědčuje i zasvěcení kaple v historické části Svatá Máří Pomocná (Mariahilfsberg). Kaple byla postavena někdy na samotném počátku 19. století majitelem dvora v Lítově (*obr. 8*). Byla postavena na paměť tragické události, která se stala na západním svahu vrchu (označena žulovým obeliskem). V roce 1811 tam byl svým hajným zastřelen majitel dvora v Lítově Johann Michael Kahler. Hajný se zbraní zahákl za větev, puška se odjistila a zabila pána, který šel před ním. Kaplič-

Obr. 9. Kresba kaple Panny Marie Pomocné v Chlumu Svaté Maří, datovaná do let 1929 až 1930. Informační tabule u kaple. Foto L. Krčmář, 2020.

ka po roce 1945 zchátrala a stála se zříceninou (Kuča 1997, 390–391; Vlasák 2005, 4; Valenčík 2006, 78–79; Prokop – Smola 2014, 202; Valenčík 2019d; Krčmář 2020, 40–41).

Obr. 10. Kaple Panny Marie Pomocné v Chlumu Svaté Maří. Foto L. Krčmář, 2020.

Byla zrekonstruována v letech 2009 až 2011 podle kresby z let 1929 až 1930 (obr. 9).⁵ Starší fotografie nám ukazuje, že to nebyla její původní podoba. I přes své zasvěcení je uvnitř na čelní stěně ve výklenku vyzdobena novodobým lidovým obrázkem Panny Marie Chlumské namalovaným na keramické dlaždici. Obdélnou niku nad vchodem pak opět zdobí současná lidová soška Panny Marie Chlumské a zasvěcení kaple Panně Marii Pomocné zde v současnosti nic nepřipomíná (obr. 10).

Úctu k Panně Marii Pomocné na Sokolovsku připomínají i obrazy v interiérech několika kostelů. Kostel sv. Jiří v **Horním Slavkově** je spojen s celou řadou příkladů mimořádné úcty. Kromě milostné sochy Panny Marie z Horního

Obr. 11. Přístřešek s řezbou Ukřižovaného Krista přistavěný ke stěně kostela sv. Jiří v Horním Slavkově. Historická fotografie před rokem 1945 (Valenčík 2019e).

Slavkova zde byl oltář Pražského Jezulátka, milostná socha Madony na oltáři Panny Marie Škapulířové, oltář Panny Marie Chlumské a lurdská jeskyně. Kostel také sehrál významnou úlohu v legendě vážící se k blízké kapli Božího Těla (blíže k této úctě Krčmář 2020, 16–18 – zde odkazy na další literaturu). Při jižní straně lodi kostela bývala od roku 1788 jedna z nejvýznamnějších památek lokality, pod přístřeškem zde stál krucifix s gotickou řezbou Ukřižovaného Krista z doby

Obr. 13. Zadní strana reliéfu Panny Marie Pomocné v kostele sv. Martina v Jindřichovicích se záznamy s datací vzniku díla a jeho renovací. Foto V. Prokop, 2019.

Obr. 14. Interiér kostela sv. Petra a Pavla v Kostelní Bříže v roce 1944 (Valenčík 2019 f).

okolo roku 1500 (jinde 1520). Původně byl umístěn v lodi u triumfálního oblouku. Dnes se ohořelé tělo Krista nachází v Muzeu církevního umění plzeňské diecéze v Plzni. Podle dobových fotografií bylo součástí výzdoby příštířesku *několik obrázků Panny Marie Pomocné* (dnes se zde již nenachází) a také berle, dané sem na památku jako votivní dar (obr. 11; Gnirs 1927, 260–261; Poche a kol. 1977, 418; Prokop – Smola 2014, 114–115; Valenčík 2019e; Krčmář 2020, 18).

V kostele sv. Martina v **Jindřichovicích** byla v úctě především z plamenů zázračně zachráněná socha Piety (blíže k této úctě Krčmář 2020, 45–46 – zde odkazy na další literaturu). Dnes zde najdeme i cennou připomínku úcty k Panně Marii Pomocné. Na zdejším zámku býval kdysi umístěn dřevěný *reliéf Panny Marie Pomocné*. Posléze byl přemístěn do kostela sv. Martina, kde je dnes položen na oltáři při levé stěně presbytáře (obr. 12 na zadní straně obálky), který před rokem 1945 sloužil pro vystavení sochy Piety. Umělecky hodnotné raně barokní dílo vzniklo roku 1693 (renovováno v letech 1759 a 1793; obr. 13; Prokop – Smola 2014, 238, zde i jeho zhodnocení po umělecké stránce;⁶ Krčmář 2020, 46). V kartuši je německy psaná přímluva Panně Marii: „Maria Hilf behüte uns vor Pest, Hunger und Noth, sey unser Beschützer vor unserem Todt.“⁷

V kostele sv. Petra a Pavla v **Kostelní Bříže** býval nejen obraz Panny Marie Chlumecké na hlavním oltáři, ale i oltář Panny Marie na evangelijní straně. Podle historické fotodokumentace (obr. 14) jej zdobil *obraz Panny Marie Pomocné* (obr. 15; Reichmann

Obr. 15. Interiér kostela sv. Petra a Pavla v Kostelní Bříže v roce 1944. Výřez s obrazem, na kterém je patrná silueta Panny Marie Pomocné. (Valenčík 2019f).

1993, 37; Prokop – Smola 2014, 23; Valenčík 2019f; Krčmář 2020, 50). Mobiliář byl po roce 1945 většinou zničen a rozkraden. Literatura uvádí, že byl kostel společně s blízkou kaplí sv. Kříže významným poutním místem (Krčmář 2020, 50–51 – zde odkazy na další literaturu).

Mariánský kult v kostele sv. Petra a Pavla v **Krajkové** připomíná zobrazení Panny Marie Chlumské na obrazu v nástavci mariánského oltáře a lurdská jeskyně se sochou Panny Marie Lurdské (blíže Krčmář 2020, 52–53 – zde i další odkazy na literaturu). V kostele býval i barokní devoční **obraz Panny Marie Pomocné** z druhé poloviny 17. století. V minulosti byl odvezen do Prahy

Obr. 16. Kaple Panny Marie Pomocnice křesťanů v Horních Nivách. Foto L. Krčmář, 2019.

(v památkovém soupisu z konce sedmdesátých let 20. století je v kostele ještě uváděn) a jeho lokace dnes není známá. Pravděpodobně byl součástí již zmíněného oltáře Panny Marie v severní boční lodi. V popisu památky se totiž uvádí, že zde byl „obraz sedící Madony s Ježíškem, jenž se tisknul k její tváři“ (Prokop – Smola 2014, 287). Obraz byl nahrazen reliéfem Panny Marie Bolestné z 19. století (Poche a kol. 1978, 130; Reichmann 1993, 27; Royt 2012, 32; Prokop – Smola 2014, 287; Anonym 2019; Krčmář 2020, 52–53).

Titulem Panny Marie Pomocné se také označuje vyobrazení Panny Marie Pomocnice křesťanů, aneb Matky Pomocnice – Mater Auxiliatrix. Její prototyp je uctíván v římské bazilice Santa Maria Ausiliatrice, mateřském kostele Kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice – salesiánek Dona Boska. Panna Marie je vyobrazena jako stojící s Dítětem sedícím na levici, jež charakteristicky žehná gestem rozpažených rukou (Koutecká 1992, 67; Štajnoch 2000, 247). Tento typ není na našem území zdaleka tak rozšířen jako Panna Maria Pasovská, přesto se na Sokolovsku nachází v **Horních Nivách** v kapli Panny Marie Pomocnice křesťanů. Jedná se o jednoduchou novogotickou kapli Panny Marie Pomocnice křesťanů po-

stavenou z dobrovolných darů a slavnostně otevřenou v roce 1930 (jinde se uvádí, že pochází z konce 19. století). Odehrávalo se zde do roka několik mší. V nedávné době byla kaple nově opravena místními (*obr. 16*; Anonym 2018; Pešta 2005, 126; Prokop – Smola 2014, 76). Na oltáři z doby vzniku kaple se nachází **socha Panny Marie Pomocnice křesťanů** (*obr. 17*). V současnosti (až do roku 2019) je v opravené kapli slaven poutní svátek Panny Marie Pomocnice křesťanů (Fořt 2021).

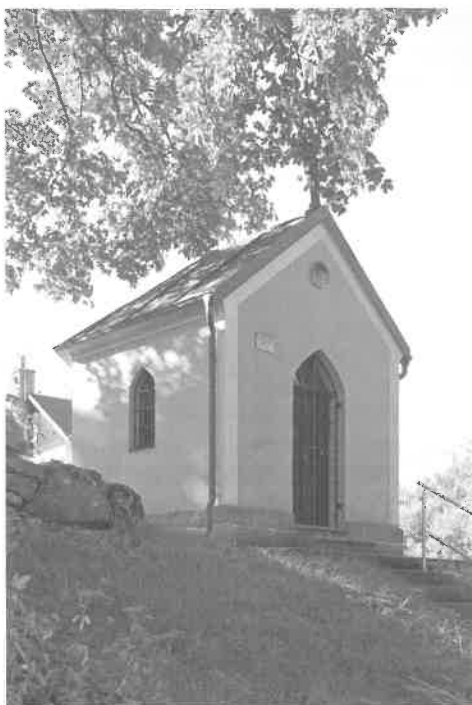
Na závěr výčtu úcty k Panně Marii Pomocné na Sokolovsku je nutné zmínit i novogotickou kapli Panny Marie Lurdské v **Mezihorské**. Byla postavena v roce 1894.

Obr. 17. Socha Panny Marie Pomocnice křesťanů v kapli Panny Marie Pomocnice křesťanů v Horních Nivách. Foto L. Krčmář, 2019.

V roce 2001 byla chátrající kaple opravena a 27. října téhož roku vysvěcena (obr. 18; Anonym 2010; Prokop – Smola 2014, 252; Valenčík 2019 g; Krčmář 2020, 79). Na oltáři je dnes osazena skříňka s malou soškou Panny Marie Lurdské, které připomíná uváděné zasvěcení kaple. Někdy ovšem bývá uváděno zasvěcení kaple Panně Marii Pomocné a v současné době (naposledy v roce 2019) se zde koná i poutní slavnost Panny Marie Pomocné (Anonym 2018; Krčmář 2020, 79; Fořt 2021).

A na úplný závěr můžeme zmínit i drobnou výklenkovou kapličku, která se nachází při staré poutní křížové cestě z Kraslic na Sněžnou (blíže ke křížové cestě Prokop – Smola 2014, 387; Krčmář

Obr. 18. Kaple Panny Marie Lurdské v Mezihořské. Foto L. Krčmář, 2019.

2020, 94) na okraji **Kraslic**. Někdy je uváděna jako kaplička Panny Marie Pomocné. Povalená kaple byla opravena okolo roku 2010 (Anonym 2018). Po opravě ji ovšem zdobí reprodukce běžného mariánského obrazu s nápisem Kaple Panny Marie Bohorodičky (obr. 19), nikoliv obraz Panny Marie Pomocné. Rovněž běžný původní německý nápis vyrytý pod výklenkem „Heilige Maria bitte für uns“ toto zasvěcení také nepřipomíná.

Obr. 19. Kaple při staré poutní cestě u Kraslic. Foto L. Krčmář, 2021.

POZNÁMKY

- 1) Příspěvek si všímá lokalit na území okresu Sokolov.
- 2) Jejich obliba u nás vychází ze slavných mariánských sloupů v Mnichově (1638), Vídní (1647) a Praze (1650).
- 3) Zajímavé jsou i údaje na informační tabuli vedle kaple, podle nichž se jednalo o nejstarší kapli v okolí a která obsahuje tvrzení, že kapličky Panny Marie Pomocné bývaly často pořizovány poblíž nejvyššího bodu okolních cest, tak jako v případě této kaple.
- 4) Za finanční pomoci ze strany sudetoněmecké nadace, Nadace Heiliger Stiftung, paní Irmgard Knobloch z Forchheimu (rozené Klier z Gossengrünü), bývalých obyvatel Gossengrünü a Krajského úřadu Karlovarského kraje.
- 5) Informace pocházejí z blízké informační cedula u kaple. Tuto podobu kaple naznačují i další ikonografické prameny – kresba a fotografie ruiny z roku 1975 (viz Valenčík 2019 d).
- 6) „Do dřevěné desky vyřezávaný polychromovaný reliéf Panny Marie s Ježíškem, kompozičně sevřený do převážně floristického dekorativního rámování, překypuje mateřskou vroucností. Také záhyby draperie a její dynamické pojetí prozrazují mistrnou ruku řezbáře“ (Prokop – Smola 2014, 238).
- 7) V překladu: „Marie Pomocná, ochraňuj nás před morem, hladem, nouzí a buď naší ochránkyní v naší smrti.“

LITERATURA

- Anonym 2010 [online]: Kaple Mezihorská (dříve Kührberg). Dostupné z: <https://farnostkraslice.estranky.cz/clanky/kostely---kirchen/kaple-mezihorska.html> [cit. 2010-11-23].
- Anonym 2018 [online]: Kaple nacházející se na území ŘKF Kraslice. Dostupné z: <https://farnostkraslice.estranky.cz/clanky/kostely---kirchen/kaple-nachazejici-na-na-uzemi-rkf-kraslice---1..html> [cit. 2018-03-22].
- Anonym 2019 [online]: Obec Krajková. Dějiny Krajkové. Dostupné z: <http://www.krajkova.com/obec-krajkova/ms-1394/p1=1394> [cit. 2019-11-05].
- Dvořák, F. 2001: Dějiny Krajkové (Gossengrünü) do roku 2000. Obec Krajková.
- Forť, P. 2021 [online]: Poutě – Feste v Kraslické farnosti v kalendářním roce 2021. Dostupné z: <https://farnost-kraslice.estranky.cz/clanky/poute---feste-v-kraslicke-farnosti-v-kalendarnim-roce/poute-2021--feste-2021.html> [cit. 2021-09-28].
- Gnirs, A. 1927: Topographie der Historischen und Kunst-Denkmale in Böhmen von der Urzeit bis zur Mitte des XIX. Jahrhunderts. XLIII. Der politische Bezirk Elbogen. Prag.
- Kotěšovec, V. 2011: Pohledy do historie měst a obcí Kraslicka. Bublava, Jindřichovice, Kraslice, Oloví, Přebuz, Rotava, Stříbrná, Šindelová, Dolní Nivy. Praha.
- Koutecká, H. 1992: Stručný místopis mariánské úcty v Čechách a na Moravě. Praha.
- Krčmář, L. 2020: Poutní místa a místa zvláštní zbožnosti na Sokolovsku. Sokolov.
- Kuča, K. 1997: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl. H – Kole. Praha.
- Pešta, J. 2005: Encyklopedie českých vesnic. Díl III. Západní Čechy. Praha.
- Poche, E. (red.) a kol. 1977: Umělecké památky Čech 1. A/J. Praha.
- Poche, E. (red.) a kol. 1978: Umělecké památky Čech 2. K/O. Praha.
- Prokop, V. – Smola, L. 2014: Sokolovsko. Umění, památky a umělci do roku 1945. Sokolov.
- Reichmann, A. 1993: Die Kirchen im Kreis Falkenau. Series Heimat Falkenau an der Eger 2. Nürnberg.
- Royt, J. 2012: Posvátná místa a milostné obrazy a sochy v západních Čechách a na Šumavě. In: M. Ottová (ed.) – R. Biegel – J. Royt – M. Tejček, Divotvůrkyně Přeštická. 300 let obrazu a poutí. České Budějovice, 15–38.

Štajnoch, V. 2000: Panna Maria Divotvůrkyně – HL. Jungfrau Maria Wundertäterin. Uherské Hradiště.

Valenčík, M. 2006: Ohrožené památky (kostely, kaple a kapličky v České Republice). Praha.

Valenčík, M. 2019 a [online]: 8356. Libnov. 7290. Kaple Panny Mariue Pomocné. Poškozené a zničené kostely, kaple a synagogy v České republice. Dostupné z: <http://www.znicenekostely.cz/index.php?load=detail&id=7290#obsah> [cit. 2019-06-08].

Valenčík, M. 2019 b [online]: 13762. Rolava. 19063. Kaple Panny Marie Pomocné. Poškozené a zničené kostely, kaple a synagogy v České republice. Dostupné z: http://www.znicenekostely.cz/index.php?load=detail&id=19063&search_result_index=1&stav%5B%5D=Z&stav%5B%5D=T&stav%5B%5D=R&stav%5B%5D=O&lokalita=rolava&fulltext=on&query=&obec=&okres=&kraj=®ion=&okres1938=&zeme=&material%5B%5D=d%5C%99ev%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=hr%5C%3%A1zd%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=polod%5C%99ev%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=polohr%5C%3%A1zd%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=skaln%5C%3AD&material%5B%5D=zd%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=ostatn%5C%3AD&subtyp%5B%5D=kl%5C%3%A1%5C%5A1tery&subtyp%5B%5D=kostely&subtyp%5B%5D=zvonice&subtyp%5B%5D=velk%5C%3%A9+kaple&subtyp%5B%5D=kaple&subtyp%5B%5D=kapli%5C%4%8Dky&subtyp%5B%5D=zvoni%5C%4%8Dky&subtyp%5B%5D=fary&subtyp%5B%5D=h%5C%99bitovy&subtyp%5B%5D=%5C%5BEidovsk%5C%3%A9&subtyp%5B%5D=ostatn%5C%3AD&znamka=&zanik=&duvod=&kod_cz=&object_id=&#obsah [cit. 2019-06-08].

Valenčík, M. 2019 c [online]: 13762. Rolava. 8716. Kaple Panny Marie Pomocné. Poškozené a zničené kostely, kaple a synagogy v České republice. Dostupné z: http://www.znicenekostely.cz/index.php?load=detail&id=8716&search_result_index=0&stav%5B%5D=Z&stav%5B%5D=T&stav%5B%5D=R&stav%5B%5D=O&lokalita=rolava&fulltext=on&query=&obec=&okres=&kraj=®ion=&okres1938=&zeme=&material%5B%5D=d%5C%99ev%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=hr%5C%3%A1zd%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=polod%5C%99ev%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=polohr%5C%3%A1zd%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=skaln%5C%3AD&material%5B%5D=zd%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=ostatn%5C%3AD&subtyp%5B%5D=kl%5C%3%A1%5C%5A1tery&subtyp%5B%5D=kostely&subtyp%5B%5D=zvonice&subtyp%5B%5D=velk%5C%3%A9+kaple&subtyp%5B%5D=kaple&subtyp%5B%5D=kapli%5C%4%8Dky&subtyp%5B%5D=zvoni%5C%4%8Dky&subtyp%5B%5D=fary&subtyp%5B%5D=h%5C%99bitovy&subtyp%5B%5D=%5C%5BEidovsk%5C%3%A9&subtyp%5B%5D=ostatn%5C%3AD&znamka=&zanik=&duvod=&kod_cz=&object_id=&#obsah [cit. 2019-06-08].

Valenčík, M. 2019 d [online]: 5245. Chlum Svaté Máří. 12096. Kaple. Poškozené a zničené kostely, kaple a synagogy v České republice. Dostupné z: http://www.znicenekostely.cz/index.php?load=detail&id=12096&search_result_index=1&stav%5B%5D=Z&stav%5B%5D=T&stav%5B%5D=R&stav%5B%5D=O&lokalita=chlum+svat%5C%3%A9+m%5C%3%A1%5C%99%5C%3AD&fulltext=on&query=&obec=&okres=&kraj=®ion=&okres1938=&zeme=&material%5B%5D=d%5C%99ev%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=hr%5C%3%A1zd%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=polod%5C%99ev%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=polohr%5C%3%A1zd%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=skaln%5C%3AD&material%5B%5D=zd%5C%4%9Bn%5C%3%A9&material%5B%5D=ostatn%5C%3AD&subtyp%5B%5D=kl%5C%3%A1%5C%5A1tery&subtyp%5B%5D=kostely&subtyp%5B%5D=zvonice&subtyp%5B%5D=velk%5C%3%A9+kaple&subtyp%5B%5D=kaple&subtyp%5B%5D=kapli%5C%4%8Dky&subtyp%5B%5D=zvoni%5C%4%8Dky&subtyp%5B%5D=fary&subtyp%5B%5D=h%5C%99

- bitovy&subtyp%5B%5D=%C5%BEidovsk%C3%A9&subtyp%5B%5D=ostatn%C3%AD&znamka=&zanik=&duvod=&kod_cz=&object_id=&#obsah [cit. 2019-06-08].
- Valenčík, M. 2019 e [online]: 4442. Horní Slavkov. 7324. Kostel sv. Jiří. Poškozené a zničené kostely, kaple a synagogy v České republice. Dostupné z: [Valenčík, M. 2019 g \[online\]: 9483. Mezihořská. 14492. Kaple Panny Marie Lourdské. Poškozené a zničené kostely, kaple a synagogy v České republice. Dostupné z: \[## ZUSAMMENFASSUNG\]\(http://www.znicenekostely.cz/index.php?load=detail&id=14492#obsah \[cit. 2019-06-08\].</p>
<p>Vlasák, V. 2005: Dějiny obce Chlum Svaté Maří. Chlum Svaté Maří.</p>
</div>
<div data-bbox=\)](http://www.znicenekostely.cz/index.php?load=detail&id=7324&search_result_index=8&stav%5B%5D=Z&stav%5B%5D=T&stav%5B%5D=R&stav%5B%5D=O&lokalita=horn%C3%AD+slavkov&fulltext=on&query=&obec=&okres=&kraj=®ion=&okres1938=&zeme=&material%5B%5D=d%C5%99ev%C4%9Bn%C3%A9&material%5B%5D=hr%C3%A1zd%C4%9Bn%C3%A9&material%5B%5D=polod%C5%99ev%C4%9Bn%C3%A9&material%5B%5D=polohr%C3%A1zd%C4%9Bn%C3%A9&material%5B%5D=skaln%C3%AD&material%5B%5D=zd%C4%9Bn%C3%A9&material%5B%5D=ostatn%C3%AD&subtyp%5B%5D=kl%C3%A1%C5%A1tery&subtyp%5B%5D=kostely&subtyp%5B%5D=zvonice&subtyp%5B%5D=velk%C3%A9+kaple&subtyp%5B%5D=kaple&subtyp%5B%5D=kapli%C4%8Dky&subtyp%5B%5D=zvoni%C4%8Dky&subtyp%5B%5D=fary&subtyp%5B%5D=h%C5%99bitovy&subtyp%5B%5D=%C5%BEidovsk%C3%A9&subtyp%5B%5D=ostatn%C3%AD&znamka=&zanik=&duvod=&kod_cz=&object_id=&#obsah [cit. 2019-06-08].</p>
<p>Valenčík, M. 2019 f [online]: 7095. Kostelní Bříza. 7311. Kostel sv. Petra a Pavla. Poškozené a zničené kostely, kaple a synagogy v České republice. Dostupné z: <a href=)

Die Maria-Hilf-Verehrung im der Region Sokolov (Falkenau)

Das Vorwort des Beitrags fasst die Marienverehrung in der Region Sokolov (Falkenau), die zur Diözese Pilsen gehört, zusammen. Die bekanntesten Marienkulte sind verbunden mit der Jungfrau Maria von Chlum und der Jungfrau Maria von Krásno (Schönfeld). In der Region Sokolov spielten bei der Marienverehrung eine bedeutende Rolle auch angebetete Statuen oder Bilder (ihre Kopien), die an berühmte Wallfahrtsorte bei uns und in Europa erinnern. Großer Beliebtheit erfreuten sich vor allem die Jungfrau Maria von Lourdes oder die Jungfrau Maria von Svatá Hora (vom Heiligen Berg). Im Sokolover Gebiet waren auch Votiv-Mariensäulen sehr populär. So wie in ganz Böhmen breitete sich der Maria-Hilf-Kult des bekannten Passauer Gemäldes, das in

diesem Artikel in Kürze beschrieben wird, auch im Raum Sokolov aus. Den zweiten Teil des Artikels bildet ein Katalog der Lokalitäten in der Region Sokolov, die mit besagter Verehrung in Verbindung stehen, und zwar in Form der Weihe eines sakralen Objekts oder einzelner Kopien des Gnadenbilds. Erwähnt wird die Kapelle der Jungfrau Maria Hilf bei Libnov (Liebenau) mit dem Bild. Die Jungfrau Maria Hilf war Schutzheilige zweier heute nicht mehr bestehenden Kapellen in Rolava (Rohlau). Im Schatten der berühmten Jungfrau Maria von Chlum wurde in der Vergangenheit in Chlum offensichtlich auch die Jungfrau Maria Hilf in der Kapelle der gleichen Weihe verehrt. Mehrere Abbildungen der Maria Hilf schmückten den Raum mit der Skulptur des Gekreuzigten Christus unter dem an die Wand der St. Georgskirche angebauten Schutzdach. Auf dem Schloss in Jindřichovice (Heinrichsgrün) befand sich einst ein Holzrelief der Maria Hilf, dass schließlich in die St. Martinskirche überführt wurde. In der St. Peter-und-Pauls-Kirche in Krajková (Gossengrün) befand sich ein barockes Andachtsbild der Maria Hilf. Mit dem Titel Jungfrau Maria Hilf bezeichnet man auch die Darstellung der Jungfrau Maria, Helferin der Christen. In der Region Sokolov ist ihr die Kapelle in Horní Nivy (Ober Neugrün) geweiht, wo sich auch ihre Statue befindet. Abschließend werden noch die umstrittenen Orte Mezihorská (Kührberg) und Kraslice (Graslitz) erwähnt.

OBSAH

Čeněk Pavlík, Objev renesančních reliéfních kachlí v Citonicích u Znojma	65–75
Jana Třísková, Bronzové nálezy s výzdobnými motivy z lokality Štěpánovská hora (okr. Teplice)	76–89
Jindřich Nusek, Doprovodné veduty na Hauserově „plánu Vlašim“ (kolem 1750) a plán bývalé tvrze v Domašíně (1835)	90–99
Luděk Krčmář, Úcta k Panně Marii Pomocné na Sokolovsku	100–115
Výstavy, konference, památky	116–122
Personalia	123–124
Literatura	124–126

CONTENTS

Čeněk Pavlík: Discovery of Renaissance Relief Stove Tiles in Citonice near Znojmo	65–75
Jana Třísková, Bronze finds with decorative motifs from the locality Štěpánovská hora (district Teplice)	76–89
Jindřich Nusek, Accompanying views on Hauser's „plan of Vlašim“ (around 1750) and the plan of the former fortress in Domašín (1835)	90–99
Luděk Krčmář, Devotion to Our Lady of Perpetual Help in the Sokolov Region	100–115
Exhibitions, Conferences, Monuments	116–122
Personal notifications	123–124
Literature	124–126

INHALT

Čeněk Pavlík, Funde von Renaissance-Relief-Kacheln in Citonice bei Znojmo	65–75
Jana Třísková, Bronzefunde mit dekorativen Motiven aus der Lokalität Štěpánovská hora (Kreis Teplice)	76–89
Jindřich Nusek, Begleitende Ansichten zu Hausers „Plan von Vlašim“ (um 1750) und dem Plan der ehemaligen Festung in Domašín (1835)	90–99
Luděk Krčmář, Die Maria-Hilf-Verehrung im der Region Sokolov (Falkenau)	100–115
Ausstellungen, Konferenzen, Denkmäler	116–122
Personalien	123–124
Literatur	124–126

Časopis Společnosti přátel starožitností ročník 131/2022 č. 2

Recenzovaný časopis pro historickou vlastivědu a národní kulturní dědictví

Vychází čtyřikrát ročně

Vydavatel:

Společnost přátel starožitností, z.s.
s podporou Ministerstva kultury ČR

Vedoucí redaktor:

Mgr. Vojtěch Kašpar

Redakční rada:

Předseda: †prof. PhDr. Petr Sommer, DrSc.
Členové: Jiří Fröhlich, PhDr. František Frýda, doc.
PhDr. František Gabriel, Ph.D., Ing. arch. Petr
Chotěbor, CSc., Mgr. Vojtěch Kašpar, Ing. arch. Karel
Kuča, PhDr. Petr Mašek, doc. PhDr. Jiří Milítký,
Ph.D., DSc., Mgr. Michal Novotný, Ph.D., PhDr. Karel
Sklenář, DrSc., PhDr. Lubomír Sršeň, prof. PhDr. Petr
Vorel, CSc., prof. PhDr. Josef Žemlička, DrSc.

ISSN 1803-1382

MK ČR E11

Adresa redakce a distribuce:

ARCHAIA Praha z.ú.
Vratislavova 22/20
128 00 Praha 2 – Vyšehrad
e-mail: kaspar@archaia.cz

Informace o časopisu a pokyny pro autory:

<http://spolecnostps.wz.cz>

Překlady do anglického jazyka:

David Joseph Gaul

Překlady do německého jazyka:

Ing. arch. Peter Zieschang

Grafická úprava a sazba:

Unicornis, Jičínská 5, 130 00 Praha 3

Tisk:

Nová tiskárna s.r.o.
Palackého 1736, 393 01 Pelhřimov

Vyobrazení k článku Objev renesančních reliéfních kachlů v Citonicích u Znojma.

Obr. 12. Citonice (okr. Znojmo). Reliéf č. 5 – rezná verze. Foto Č. Pavlík, úprava V. Kašpar.

Obr. 13. Citonice (okr. Znojmo). Reliéf č. 5 – glazovaná verze. Foto Č. Pavlík, úprava V. Kašpar.

Na zadní straně obálky vyobrazení k článku Úcta k Panně Marii Pomocné na Sokolovsku. Obr. 12. Reliéf Panny Marie Pomocné v kostele sv. Martina v Jindřichovicích. Foto L. Krčmář, 2019.

O Maria Hilf
Beschütze uns vor Pest-Sünger und Noth
beg unser Barmhertzer in unserm Todt